

Verzetsheld Marius Esman leeft, en vertelt zijn eigen verhaal

'Ik bid nog iedere dag voor mijn redder'

Marius Esman leeft! Onlangs werd de verzetsheld genoemd in een artikel in deze krant over zijn bevrijding uit een politiecel in 1943. De vraag die rees: wat is er van Esman geworden? Wel, de 85-jarige woont in Tilburg. Maar Utrecht is voor hem bijzonder, vanwege zijn verzet tegen de Duitse bezetter.

>UTRECHT/TILBURG
Door Ton van den Berg

Het is een heldere stem die door de telefoon klinkt: „Ik ben degene die in oktober 1943 door het verzet bevrijd werd uit een politiecel in Utrecht,” zegt Marius Esman. „Een man gekleed in een Nederlands soldatenuniform opende mijn cel en haalde mij eruit. Even dacht ik dat de oorlog voorbij was.” Maar de oorlog is niet voorbij. Het is wel een bevrijding als Esman en zijn celgenoot Nico Bruinsma uit hun cel worden gehaald. Hoe die actie van het verzet in zijn werk ging, staat uitgebreid beschreven in het dit jaar gepubliceerde boek 'Soldaat in Verzet'. Een boek over de Amsterdamse verzetsstrijder Jan Verleun, die leiding gaf aan de bevrijdingsactie, en die, om te laten zien dat hij in naam van koningin Wilhelmina werkte, het Nederlandse uniform droeg van 1ste luitenant-adjudant.

„Ik dacht er niet over na wat er kon gebeuren. Niemand wist iets van die bom.”

Over Esman en Bruinsma is bij de schrijvers van het boek, Do du Preez-Verleun en Pauline Wesselink, weinig bekend. Ze weten uit andere publicaties over het verzet dat het 'een directeur van het bevolkingsregister en een adjunct-directeur van het Gewestelijk Arbeidsbureau in Utrecht betreft. Onbekend is of beide mannen nog in leven zijn'.

Esman leest in deze krant, waar hij al jaren postabonnee van blijkt te zijn, een artikel over het boek en de vraag wat er van hem geworden is. Hij belt de redactie: „Ik leef nog hoor,” zegt hij vrolijk. En bij hem op bezoek in zijn flatwoning van verzorgingshuis De Duijnsberg in Tilburg voegt hij er luchtigjes aan toe. „Ik ben 85 jaar en ik hoop in goede gezondheid op zijn minst nog 90 te worden.”

Ausweis

Met Esman aan tafel kunnen wat zaken rechtgezet worden, want zegt hij: „Bruinsma, die bij mij in de cel zat, was geen directeur van

het bevolkingsregister, maar was van beroep banketbakker en hij woonde op de Kanaalweg. Hij was opgepakt op het Vredenburg omdat hij geen Ausweis had. Het was ook dom van hem om juist daar te zijn waar vaak razzia's plaatsvonden. Ik waarschuwde mensen zo min mogelijk de straat op te gaan en zeker niet in cafés te komen. Wat er van Bruinsma is geworden? Ik heb hem na de oorlog nog een paar keer ontmoet. Ik weet dat hij in de jaren tachtig is overleden.”

„En ik, ik zelf werkte wel bij het Gewestelijk Arbeidsbureau aan de Breedstraat, maar ik was geen directeur maar beroepsadviseur. Het was mijn eerste baan.” Hij pakt een stuk papier: „En het gekke is, al die informatie is er gewoon. Hier, kijk zelf maar. Het stond op 1 november 1943 in het Nederlands Algemeen Politieblad. Met de foto's van Bruinsma en mij erbij omdat we als ontsnapten werden gezocht.”

Esman treedt in 1942, na een afgebroken opleiding aan het seminarie, in dienst bij het Gewestelijk Arbeidsbureau. In 1943 wordt Esman benaderd door Utrechtse verzetsmensen met de vraag of hij bereid is vervalste Ausweispapieren in omloop te brengen. Een Ausweis is een belangrijk document, want er zijn steeds meer razzia's waarbij de Duitsers vooral mannen oppakken met het doel ze aan het werk te zetten in de Duitse oorlogsindustrie. Er is aan te ontkomen via een Ausweis, want op dat officiële document staat hoe belangrijk de houder ervan is voor de lokale gemeenschap en daarom niet naar Duitsland mag worden gestuurd.

Esman en twee andere collega's (Lautenslager en Van Benthem) besluiten mee te werken aan het verspreiden van de valse Ausweisdocumenten via het Arbeidsbureau. Esman: „Je zag het onderscheid met de echte niet, hoor. We plaatsten er ook de officiële stempels op van het Arbeidsbureau.”

Esman vertelt dat bij drukkerij Hoonte in de Willemstraat in Utrecht de valse Ausweispapieren werden gedrukt. Hoeveel mensen hebben hij en zijn collega's op die manier geholpen? „Dat weet ik niet meer,” zegt Esman bescheiden en aarzeland: „Misschien zijn het er enkele honderden geweest?!”

Lubro

Hoe belangrijk het verzetswerk van Esman en zijn collega's was, blijkt uit de knipselmap van Esman. Daarin bevindt zich een artikel uit een informatiekraantje van de Utrechtse Lubro-bakkerij gedateerd 15 juni 1945. Het handelt over de terugkeer van in Duitsland tewerkgestelde Lubro-medewerkers. Van de 240 medewerkers waren dat er 'slechts 12'. Hulde is er in het artikel voor Esman en zijn collega's: 'Dertig tot veertig Lubro-medewerkers zijn door hen gered van deportatie!'

Esman wordt ook genoemd in De Sportwereld, een Utrechtse sportkrant die in 1945 een gesprek heeft met secretaris Puit van de voetbalvereniging DOS. Puit vertelt dat het eerste elftal 'slechts' twee spelers verloor aan tewerkstelling in Duitsland. Puit: 'Zodra er een oproeping was van de arbeidsbeurs, ging ik naar de arbeidsbeurs waar een DOS-vriend, namelijk Esman, wel zorgde dat de kaart uit het kaartstelsel werd gelicht. Een woord van dank komt toe aan deze stillen DOS-vriend!'

„Het ging van mond-tot-mond dat bij mij die Ausweispapieren te verkrijgen waren,” ver-

Het vervalste persoonsbewijs van Marius Esman.

telt Esman. „Veel mensen wisten dat. Ja, dat was wel een groot risico. Eigenlijk gingen we heel roekeloos te werk, maar ja we zagen helemaal geen gevaar toen.”

Voor de toen 24-jarige Marius Esman is het vanzelfsprekend dat hij verzetswerk doet. Als hij dan ook door een verzetsman (waarschijnlijk iemand van de verzetsgroep CS-6 uit Amsterdam, waar Jan Verleun lid van is) wordt gevraagd een bom te plaatsen in het kantoor van zijn Arbeidsbureau, met de bedoeling de registratie te vernietigen, stelt hij geen vragen, maar besluit dat te doen.

Op een zaterdag in juli 1943 komt Esman met

„Hoeveel mensen we aan een Ausweis geholpen hebben? Misschien zijn het er enkele honderden geweest?!”

een koffer met explosieven bij het Arbeidsbureau. Dat valt niet op, want hij heeft iedere zaterdag een koffer bij zich, omdat hij na zijn werk naar zijn vriendin Anita in Den Haag gaat. Maar de aanslag mislukt. Het ontstekingsmechanisme, dat moet afgaan als er op zondag niemand in het kantoor is, werkt niet en de bom zelf wordt ontdekt. Niemand verdenkt Esman. Hij kijkt toe hoe de explosieven onschadelijk worden gemaakt op een binnenplaatsje. „Ik stond er gewoon bij.”

Maar in oktober is het geluk voor Esman toch

voorbij. Op een dag, als hij op weg is naar zijn ouderlijk huis aan het Bankplein, houden in de Malakkastraat twee rechercheurs van de Sicherheitspolizei hem aan. „Ze waren met een auto waar ook de portier van het Arbeidsbureau in zat. Wat die daar deed, weet ik niet. Of hij mij verraden heeft? Ik weet het niet. Het was wel raar dat hij in die auto zat.” Verdacht van 'malversaties' belandt Esman in een cel van het hoofdbureau van politie. Zijn collega's duiken onder als ze horen van de arrestatie. Het onderzoek naar Esman duurt dagen. „Ik weet niet wat het was, maar er gebeurde weinig en van een onderzoek merkte ik niks. Ik zat daar maar. Of ik bang was? Ik dacht er niet over na wat er kon gebeuren. Niemand wist iets van die bom, daar maakte ik me geen zorgen over. Wel wilde ik er graag uit, weg uit die cel.”

In tegenstelling tot de gevangene is de CS-6 groep wel bang dat Esman zal worden geëxecuteerd en besluit tot een gewaagde reddingsactie. Met tien man dringen ze op 22 oktober rond zeven uur 's avonds het politiebureau binnen en sluiten de aanwezige politieagenten op. Er valt geen enkel schot.

Met Jan Verleun vlucht Esman richting de stationsbuurt. Daar komen ze bij uitgeverij Het Spectrum even tot rust en verruilt Verleun zijn soldatenuniform voor burgerkleding.

Kuitenflikker

Verleun brengt Esman met de trein naar een onderduikadres in Den Haag. Onderweg legt Verleun uit wat een kuitenflikker is. Een kuitenflikker? „Ja, een valtechniek met een koprol, voor het geval we de trein uit zouden moeten springen.”

Het zijn de enige uren dat Esman en Verleun samen zijn. De twee 24-jarigen, die allebei een seminarieopleiding tot priester niet afmaakten, zullen elkaar nooit meer ontmoeten.

De bevrijding van Esman is de laatste grote verzetsdaad van de Amsterdammer Verleun, die bij de Duitse bezetter hoog op de lijst staat van gezochte personen. Bekend is hij

„Een woord van dank komt toe aan dezen stillen DOS-vriend!”

vooral vanwege zijn betrokkenheid bij de liquidatie in 1943 van NSB-generaal Seyffardt.

Verleun wordt in november verraden en opgepakt. Na talloze martelingen fusilleren de Duitsers hem op 7 januari 1944 op de Waalsdorperplakke in Scheveningen.

Op dat moment bevindt Esman zich in Amsterdam, waar hij is herenigd met zijn eveneens ondergedoken vriendin Anita. Op het adres Prinsengracht 530 wonen ze enige tijd op een zolderkamer en trouwen daar ook. Niet voor de burgerlijke stand, maar alleen voor de rooms Katholieke kerk. Omdat ze niet naar een kerkgebouw kunnen, geeft de Utrechtse kardinaal De Jong in het geheim zijn toestemming voor de huwelijksvoltrekking op de zolderkamer.

Korte tijd later verhuist het echtpaar, met de schuilnaam Van Kolfschooten-Linssen, naar Slagharen waar de bevrijding in april 1945 wordt begroet. In juli 1945 keren ze terug naar Utrecht en daar vindt dan ook het burgerlijk huwelijk plaats. Maar lang blijven ze niet in Utrecht. Esman vindt een baan in Den Haag bij het Ministerie van Oorlog en Gaten ook in de Hofstad wonen.

„Terug naar het Arbeidsbureau? Daar had ik niets meer mee. Ik ben er niet meer geweest. In Utrecht was ik nog wel even lid van de politieke recherche. Maar dat werk was niets voor mij.”

Verleun, de man die hem uit zijn cel op het Paardenveld bevrijdde, is door Esman nooit vergeten. Hij schreef vlak na de oorlog al een in memoriam over de verzetsstrijder in De Zwerver, een blad van het voormalige verzet. Esman: „Wat Verleun heeft gedaan is onvoorstelbaar. Hij was even oud als ik, ook van 1919. Alleen ik leef nog en hij is al meer dan zestig jaar dood. En daarom, ik bid nog elke dag voor de ziel van de man die mijn leven heeft gered.”

Het boek Soldaat in Verzet, door: Do du Preez-Verleun en Pauline Wesselink; uitgeverij Conserve: ISBN 90 5429 181 8.

Het pad van Marius Esman en zijn vrouw Anita leidde via Utrecht, Den Haag, Amsterdam en Slagharen uiteindelijk naar Tilburg.

Foto Ad van Hasselt

Marius Esman trouwde op de zolderkamer van zijn onderduikadres in Amsterdam met zijn vriendin Anita voor de kerk. In 1945 was in Utrecht het burgerlijke huwelijk.